

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

C. P. PLOOY — EDE

Heilige matigheid

„Wees niet al te zeer
rechtvaardig . . .
en wees niet al te zeer
goddeloos.”

(Pred. 7 : 16, 17)

Je komt soms gezegden tegen, die je zó bijbels in de oren klinken, dat je zonder meer aanneemt, dat ze in de Bijbel staan. Ik heb lang gemeend dat „bid en werk” een bijbeltekst was, maar het staat nergens.

Maar het omgekeerde kan je ook overkomen en dat is ongetwijfeld het geval met de woorden uit Pred. 7, die hier boven staan. Wie niet beter weet, hoort er vast en zeker op het eerste horen geen bijbeltaal in.

—o—

„Wees niet al te rechtvaardig”, — maar je kunt toch nooit rechtvaardig genoeg zijn?

„En wees niet al te goddeloos”, — maar mag je dan wel een béetje goddeloos zijn?

Moeten we niet verre zijn van elke vorm van goddeloosheid? Hoe kan zoiets nu in de Bijbel staan?

Wordt er dan van ons verwacht, dat we maar een beetje doorschippen tussen een „al te” aan de ene kant en een „al te” aan de andere kant?

Wat blijft er zo over van de radikale eis van Gods gebod: ge zult de HERE uw God liefhebben met uw hele hart en uw hele ziel, met heel uw verstand en met al uw kracht, en uw naaste als uzelf? Moeten we dat soms niet volkómen houden? Neemt God ooit genoeg met een beetje van dit en een beetje van dat? Moeten we niet jagen naar de volkomenheid?

—o—

Hoho! nu moet u niet zo op hol slaan en niet meteen de hele gereformeerde dogmatiek overhoop halen. Lees nu eens rustig wat er staat en waar het staat en blijf nu eens bij wat de HERE hier bedoelt te zeggen.

Prediker vertelt hier wat hij in zijn leven zoal meegemaakt heeft. Hij heeft bepaald niet met de ogen in zijn zak gelopen. Hij heeft gezien, hoe een rechtvaardige ondanks zijn gerechtigheid te gronde ging. De man stond in zijn recht en op zijn recht. Hij had volkomen gelijk. Er was geen speld tusen te krijgen. Maar hij ging er toch onderdoor. Hoe kwam dat nu?

Wel, hij was al te zeer rechtvaardig. Hij keek zich blind op zijn recht en zijn zaak. Hij zag tenslotte nog maar één ding. Hij had geen enkel gevoel meer voor verhoudingen en blies zijn, op zich, rechte zaak mateloos op. Hij had nergens anders meer aandacht voor. Het recht zou zegevieren, al moest hij er zelf bij ondergaan.

Nu, — hij is er ook bij ondergegaan.

Kent u zulke mensen niet in uw omgeving?

Misschien zit er momenteel wel een op uw stoel.

—o—

Maar pas nu óók op voor het andere uiterste, — dat je maar aan leeft en je niets meer aantrekt van Gods waarschuwingen en geboden. Omdat je zou denken: het maakt allemaal toch niets uit, of je nu rechtvaardig leeft of goddeloos. Als je 't nauw neemt trek je toch altijd aan het kortste eind. Als je zo over de schreef gaat kon je je leven wel eens verkorten.

—o—

Waar het op aankomt, dat staat in het volgende vers: dat je *God vreest*.

God vrezen, — dat is een rem op

de goddeloosheid, maar ook een matiging voor de rechtvaardige. Als we God vrezen, kunnen we onze rechtvaardige zaak overgeven in de handen van Hem die op Zijn tijd rechtvaardig oordeelt.

„Wreekt uzelf niet, schrijft Paulus in Rom. 12 : 19, maar geef de toorn de ruimte, want er staat geschreven: Mij komt de wrake toe, Ik zal het vergelden.” (Deut. 32 : 35).

Geef de toorn de ruimte, — dat is niet ónze toorn, maar Góds toorn. De toorn van Zijn gerichtdag. Dank zij de ruimte die we God kunnen geven kunnen we een ander de ruimte laten en komen we zelf ook in de ruimte van Gods lankmoedigheid.

—o—

Laten we toch zelf geen rechttertje willen spelen in het ongeduld van ons mateloos rechtvaardigheidsgevoelen. We kunnen nu eenmaal geen ijzer met handen breken. Wie zijn wij, dat we alles wat krom is zouden kunnen recht buigen?

Vreest God! Hij is in de hemel en gij mens zijt op de aarde! Beseffen we wel hoeveel steken wij zelf nog laten vallen, zelfs in onze strijd om het „heilich recht”?

Als God eens even veel haast had met recht te doen als wij tegenover anderen? Waar bleven we dan zelf? Wie in zijn al te grote rechtvaardigheid van het leven hier en nu al een hémel wil maken, maakt er voor zichzelf en anderen een hël van.

We dreigen met onze mateloze rechtvaardigheid en rechtlijnigheid onmogelijke mensen in de samenleving te worden en moeilijke mensen in de kerk.

—o—

Al te rechtvaardig was een man als Jona, die weigert in Nineve te gaan prediken, omdat hij bang is voor Gods lankmoedigheid. Al te rechtvaardig waren ook Jacobus en Johannes, die een samaritaanse stad zomaar even met vuur willen verbranden! omdat ze daar Jezus niet willen ontvangen.

„Boanerges”, noemt Jezus hen, donderjongens! Rake typering uit Jezus' mond van de „al te rechtvaardigen”. Een van de doperse stijl van de „christelijke revolutie”. Moeten we dan alles maar over zijn kant laten gaan?

Volstrekt niet! Maar wèl maat weten te houden. En bedenken, dat er geen mens is die niet zondigt, zelfs in de rechtvaardige zaak die hij voorstaat.

—o—

Vrees God,
want Hij komt,
om de aarde te richten,
de wereld in gerechtigheid.

Geef Zijn toorn de ruimte. We lopen Hem zo licht voor de voeten. We nemen Hem zo makkelijk het werk uit handen. De HERE is nabij, dáárom kunnen we 't ons veroorloven om vriendelijk te zijn tegen alle mensen. (Filip. 4 : 5). Laat gerust maar wat stoom ontsnappen, voor u zo hoog van de toren blaast.

Heilige matigheid, dat is wat anders dan onheilige onverschilligheid. Heilige matigheid is een vrucht van de vreze des HEREN. Heilige matigheid is zo goed voor uw geloofsrust, voor uw geloofsvertrouwen, voor uzelf en voor uw omgeving, voor uw hart en uw zenuwen en uw nachtrust. En maar veel bidden, psalm 130:

„Ik heb mijn hoop gevestigd, op God de HEER die hoort, mijn hart, hoezeer onrustig, wacht Zijn verlossend Woord. Hoort aan de goede tijding: God geeft in *Zijn geduld* aan Israël bevrijding, van onrecht en van schuld”.

in dit nummer

- 305 Ds C. P. Plooy,
Heilige matigheid
- 306 Ds E. R. Postma,
Israël — persoon of volk?
- 307 H. van Severter,
„Er is niets mooiers in de wereld
dan je vijanden te bijten”
- 308 D. W. L. Milo,
Moderne wereldgelijkvormig-
heid (1)
- Ds M. R. van den Berg,
Jeremia (Bijbelstudie)
- 310 H. Langerak,
Weerzien in verrasing
- P. C. van Wijk,
Tersloops . . .

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Israël - persoon of volk?

Vraag zonder antwoord?

Ergens in Jeruzalem, op Har-ha-Zikaron, staat het Yad-va-Shem-gedenkteken. Een monument, gewijd aan de nagedachtenis van de slachtoffers van de Nazi-terreur, van de Grote Slachting. Het is, volgens de Culturele Gids van het Heilige Land een „expositie van documenten en afbeeldingen.” Sober gezegd, even sober als het gedenkteken zelf. Maar in al zijn soberheid is het oneindig veel meer dan „een expositie”. Het is een hartverscheurend, een ten hemel schreiend monument.

Het is de onvoorstelbare via dolorosa van het joodse volk. Geen monument kan indrukwekkender zijn dan dit, waar fluisteren al bijna te veel is, waar je alleen maar alleen kunt gaan tussen de fotografische documenten van wat mensen mensen kunnen aandoen. Hier zouden de vrienden van Job langer dan zeven dagen hebben gezweven. Hier kristalliseert zich de emotie uit in stille tranen — behalve bij een foto van Hitler die de sporen draagt van heftiger bewogenheid en tegelijk van machteloze woede: iemand heeft eens zijn ogen uitgekrabd — de foto blijft hangen . . .

Bij een afbeelding op schaal van een concentratiekamp staat een jong amerikaans echtpaar. De vader legt fluitend uit: hier waren de wachttorens, hier de barakken, hier de gasovens . . . In de stilte tussen al de bezoekers klinkt ineens een helder kinderstemmetje: why? waarom? Het jongetje krijgt geen antwoord . . .

Een joods antwoord

„Iets nieuws?”, vraagt de Jood die een Jood ontmoet. En hij bedoelt niet de nieuwtjes van alle dag. Zijn vraag is naar taal of teken van de komende Messias. „Iets nieuws?” — voor sommige Joden is dat al geen vraag meer. Voor hen is Israël zelf het antwoord. Het joodse volk in zijn lijden door de eeuwen heen is zelf de Messias, de lijdende Knecht des HEREN. Dit antwoord zou een — emotionele — oplossing kunnen zijn

kerkelijk leven

voor de folterende vraag: waarom? Waarom moeten wij, Joden, alle eeuwen door gebukt gaan onder progroms, onder ghetto's, onder concentratiekampen? Waarom keert iedereen zich tegen ons — Turk en kruisridder, Arabier en christen en moslim? Ja ook de christen: werd bij de aanvaarding van het wetje tegen omkooppraktijken bij zending en missie niet herinnerd aan vroegere praktijken om Joden te dwingen zich tot het christendom te bekeren? Zo op de manier van Karel de Grote: doop of dood?

Nu kun je deze Messias-opvatting, deze identificatie van Messias en het joodse volk als zelfoverschatting (willen) verwerpen. Maar is dat in elk opzicht juist? George A. F. Knight (in Christelijke Theologie van het O.T., Aula 63) wijst erop, dat „de tekst van Jesaja in de St. Mark's Seroll A, uit de bibliotheek van de Qoemran-gemeenschap, een belangrijke variant (heeft). Terwijl de MT (zeg maar de gebruikelijke lezing, P.) van Jes. 52, 14 . . . luidt: 'zozeer misvormd, niet meer menselijk was zijn verschijning', geeft de tekst van St. Mark's Seroll A: 'Ik heb zijn gelaat gezalfd, meer dan enig mens'." De gemeenschap heeft aan het betreffende joodse woord niet meer dan een jod, een jota toegevoegd. „Volgens hen zou de zin dus betekenen: 'Ik heb hem Messias gemaakt boven alle mensen'. Wij willen nu niet beweren dat de St. Mark's Seroll een betere tekst bewaard heeft dan de MT. Alles wat wij op dit ogenblik kunnen zeggen, is dat dit de tekst is waarvan de gemeenschap feitelijk gebruik maakte, waar men die ook gevonden heeft, terwijl het ook kan zijn, dat de leden er bewust die jod om dogmatische redenen aan toevoegden. Het resultaat was echter dat zij op deze manier zichzelf, als het overblijfsel, vereenzelvigde met de persoon van de Messias.

Wij willen er zijdelings op wijzen dat tot voor kort de nieuwtestamentici in brede kringen de overtuiging hadden, dat Christus zelf de eerste was die de Messiaanse koning met de lijdende knecht ver-

eenzelvigde. Wij hebben nu in de Qoemran-gemeenschap het bewijs, dat er tenminste één groep was binnen het oudtestamentische erfdeel die reeds vóór de geboorte van Christus deze merkwaardige identificatie had tot stand gebracht.' Aldus Knight, a.w. pag. 276 v.

Merkwaardige identificatie?

Tot op de huidige dag kom je diezelfde gedachtengang tegen, bijv. ook in de boeken van Chaim Potok die we de vorige week noemden. Maar of de identificatie van de Messias met het joodse volk zo merkwaardig is als Knight doet voorkomen, staat nog te bezien. Neem nu maar eens het tweede deel van het boek Jesaja, de hoofdstukken 40 t.m. 66. Onthullend is het te horen hoe God, door de profeet, zijn volk letterlijk bidt en smeekt met hem naar Jeruzalem terug te keren. Dat heeft heel wat voeten in de babylonische aarde. De profeet moet zich in allerlei bochten wringen, op alle mogelijke manieren de aandacht proberen te trekken van mensen die niet of nauwelijks geïnteresseerd zijn bij Gods plannen, bij het visioen dat God voor hun ogen wil ontrollen. Nu eens is de profeet als een heraut, de stem eens roependen in de woestijn (40 : 3 v.), dan weer mengt hij zich op de markt tussen het volk als een waterverkoper, een marktventer (55 : 1 v.). Niets laat God onbeproefd om de liefde en afhankelijkheid van zijn volk te winnen. Het doet denken aan Hosea 2: . . . zie Ik zal haar lokken en haar leiden in de woestijn en spreken tot haar hart (Hos. 2 : 13, 14; vgl. Jer. 2 : 2). Is dat niet als het begin van Jes. 40: . . . spreek tot het hart van Jeruzalem? Het geheel is uiterst boeiend, flitsend, verbazingwekkend. Soms een dialoog die in de vorm van een monoloog wordt gehouden. Dan weer doet het denken aan modern „geëngageerd” toneelspel, waarbij het publiek betrokken wordt in het spel, niet maar als toeschouwers, nee als mede-spelers. Zij het dat dit „spel” tegelijk van de hoogste heilige ernst is. De personen, persoonsvormen, wisselen elkaar steeds af: Ik, gij, Hij, wij . . . Spreekt niet de aanhef al boekdelen? Met de eerste woorden zit je er midden in, weet Israël meteen waar het aan toe is: „troost, troost . . .” Wie? „Mijn volk”, zegt uw! God. Hoe vaak zal dat nog herhaald worden: mijn volk — uw God; de basis van het dus nog steeds bestaande verbond! Is het een wonder dat het thema „God is onvergelijklijk” in allerlei vormen terugkeert? Spreekt het niet vanzelf dat alle volken, heidenen, met hun goden geëmotioneerd ontboden worden om terwille van Góds volk het zwijgende bewijs te leveren, met stomheid geslagen, dat alleen Israëls God historie maakt?

Wat wil Israël, wat wil zijn volk nog meer? Een woestijn die bloeit als een roos? Een nieuwe hemel en een nieuwe aarde? God spreekt ervan, schildert het (Jes. 55: 65). Hij wil het tegen alles en iedereen wel opnemen, als het erom gaat de liefde van zijn volk te winnen.

Enkelvoud en meervoud: geen tegenstelling

Het is in dit kader, dat God bij herhaling spreekt van „mijn knecht Jacob en van Israël, mijn uitverkorene” (45 : 4; 44 : 1) — koosnaampjes, waarbij „knecht” parallel staat met „uitverkorene”. Zo spreekt God van zijn uitverkorene: knecht is een eretitel! Ettelijke malen wordt Israël — het hele volk dus — Gods knecht genoemd in deze hoofdstukken. De meeste keren — maar soms heeft het er veel van weg dat tegelijk ook één persoon wordt aangesproken, dan wel een deel van het volk — dát deel dat, als de profeet, zich ook metterdaad Gods knecht wil betonen. Soms — ter illustratie wisselt dat elkaar af. In Jes. 49 : 1-3 zegt God door zijn profeet: gij zijt mijn knecht, Israël, in wien Ik mij zal verheerlijken. Onmiddellijk daarop neemt de profeet het woord: „ . . . tevergeefs heb ik mij afgemat, voor niets en vruchteloos mijn kracht verbruikt . . .” (49 : 4). M.a.w.: het haalt niets uit — Israël láát zich niet lokken. Direct daarop wendt God zich tot zijn profeet: „ . . . het is te gering (te weinig eer), dat gij Mij tot een knecht zoudt zijn om de stammen van Jacob weer op te richten en de bewaarder van Israël terug te brengen . . .”. Grootser taak wacht deze knecht (49 : 5-7). Dan is het alsof het knechtschap van heel het volk Israël gepersonificeerd is in die ene profeet. Net als later wanneer het woord gesproken door de profeet Jesaja op de ene persoon van Jezus van toepassing blijkt: zie, mijn knecht, dien Ik verkoren heb, mijn geliefde, in wien mijn ziel een welbehagen heeft . . . (Mt. 12 : 17, 18, v.v.). We hebben hier te maken met het verschijnsel van de zgn. corporate personality, d.w.z. in één persoon kan het geheel (hier van het volk) Israël vertegenwoordigd zijn, representatief zijn. Het moge een theologische term zijn — het bleek mij, dat die in het bedrijfsleven ook niet onbekend is, al spreekt men daar vaker van corporate identity. Voor deze week lijkt me het bovenstaande voldoende om niet al te vreemd ervan op te zien, dat sommigen van het volk Israël zichzelf zien als „de lijdende knecht des HEREN”, de Messias. Dat roept vragen en associaties op — waarover een volgende week nog iets meer.

„Er is niets mooiers in de wereld dan je vijanden te bijten”

Bovenstaande spreuk heeft een sterk 'kritisch' element in zich, en als zodanig past ze dan ook goed als wandbordje bij velen van ons thuis aan de muur. Want de kritische levenshouding heeft vele volgelingen, ter linker en ter rechter zijde, en slechts weinigen van ons ontsnappen aan deze mode-eis. Beurtelings zijn we dan eens onderwerp, dan weer lijdend voorwerp in de kritische zin.

Bovenstaande spreuk werd graag gebezigd door Karl Marx, vooral in het begin van zijn publieke optreden.

Dat zal ons misschien niet verbazen, met enig recht zou je hem wel de vader van de moderne kritische houding kunnen noemen. Bij sommigen zal het misschien zelfs wel de — toch al niet geringe afkeer van hem — bevestigen. Toch mag ons zijn invloed op dit verschijnsel niet blind maken voor het feit, dat wij maar al te graag ons die kritische levenshouding laten aanleunen.

Welke relatie ligt er tussen Marx en onze tijd in verband met ons 'kritisch bewustzijn'? Waarom doen wij gereformeerden — vaak met gebruik van andere termen — hier graag aan mee? Twee vragen waarop ik wil proberen een antwoord te geven in de loop van dit artikel. De direkte aanleiding tot het schrijven hiervan was het artikel van ds H. de Jong getiteld 'De antithese' wat me uit het hart gegrepen was (kunt U nagaan hoe diep die antithese bij mij zit!)

Voor Marx was het grote voorbeeld de Franse Revolutie. In de rook daarvan was hij opgevoed en evenals voor vele van zijn tijdgenoten vond hij daar de inspiratie tot maatschappijvernieuwing. In de Franse Revolutie vond je de kritiek in praktijk gebracht, de samenleving werd hier tot aan de wortels aangepakt en omver gegooid. Dat de situatie in Duitsland, vergeleken bij de rest van Europa — zo achter liep was hem een doorn in het oog. Hij zegt hierover in één van zijn eerste publicaties:

„Oorlog aan de duitse toestanden! Stellig! Ze staan beneden het niveau van de geschiedenis, ze zijn beneden alle kritiek maar ze blijven een onderwerp van kritiek, zoals de misdadiger die beneden het niveau van de humaniteit staat, een onderwerp van de scherprechter blijft. In de strijd hiertegen is de kritiek geen hartstocht van het

hoofd, zij is het hoofd van de hartstocht. Zij is geen ontledmes, zij is een wapen. Haar onderwerp is haar vijand, die ze niet wil weerleggen maar vernietigen.”

Dit citaat laat niet alleen iets zien van Marx's opvatting over kritiek, maar ook zijn typisch rhetorisch taalgebruik, wat men dan ook wel met het woord 'dialectisch' pleegt aan te duiden. Kritiek mag voor hem nooit maar wat theoretisch geknutsel zijn, ze moet hout snijden, tot daden aanzetten, vernietigen. Met name Duitsland leefde nog veel te veel met het hoofd in de filosofische wereld. In navolging van de godsdienst, dienen de idealen der filosofen ertoe de mens de illusie van geluk te geven, een vlucht uit de barre realiteit van ongelijkheid en egoïsme, waar de mens in de burgerlijke maatschappij mee werd geconfronteerd.

door
Hans van Severter
te Bedum

Het had weinig zin om de godsdienst of de filosofie zelf aan te vallen, maar de omstandigheden, die de mens ertoe gebracht hadden zijn toevlucht te zoeken in dergelijke 'dromerijen', die moesten worden bekritiseerd. En als daar een einde aan zou worden gemaakt zou dat automatisch ook het einde van de godsdienst en de idealistische filosofie betekenen. In verband hiermee zegt hij in hetzelfde artikel:

„De kritiek op de hemel wordt daardoor getransformeerd tot de kritiek op de aarde...” idem. Populair gezegd, als je de aarde tot een paradijs maakt wie heeft er dan nog een hemel nodig?

Voor Marx was de kritiek een wapen, wat de wereld moest veranderen, niet maar wat ontledkunde achter de lessenaar, maar kritiek die tot daden oproept.

„Het wapen van de kritiek kan overigens de kritiek van de wapens niet vervangen, de materiële macht moet ten val worden gebracht door materiële macht, alleen wordt ook de theorie tot materiële macht, zodra zij zich meester maakt van de massa's.”

Marx had een broertje dood aan

theorieën die niet in daden konden worden omgezet, die ergens hoog boven de mensen zweefden waar je af en toe je narijheid kon vergeten. Het ging hem nadrukkelijk om deze werkelijkheid, die moest veranderd worden en daartoe zette hij het middel der kritiek in. Dat zijn kritiek ook echt 'werkte' mag blijken uit het spoor van verbroken en kapotgemaakte relaties dat hij in zijn leven achterliet en niet te vergeten de revoluties die, terecht of ten onrechte, in zijn naam zijn gevoerd.

Slechts weinigen konden onder het vuur van zijn kritiek de mens Marx vast blijven houden, als hij van mening met je verschildte resulteerde dit onmiddellijk in een totale breuk.

Voor hen was een mening nooit zomaar een mening. Maar was je er helemaal bij betrokken. Een verschil van mening speelde zich voor hen niet af op een hoger gelegen theoretisch vlak, maar daar was je eigen bestaan bij betrokken. Dus betekende verschil van mening een verschil van verstaan. Koos je op een bepaald punt een andere weg dan liep je die niet slechts in gedachten, om elkaar tijdens de koffiepauze weer op de schouders te kloppen, maar dan ging je ook in de werkelijkheid, wat Marx betreft, een andere weg en verdween je uit zijn gezicht.

Maar... achter elke kritiek dringt onweerstaanbaar de vraag naar voren 'Hoe dan wel?' Hier schijnt het mij toe dat het wapen van zijn kritiek zich tegen hem zelf keert. Meerdere van zijn volgelingen hebben hun teleurstelling uitgesproken over de zeer vage gegevens die Marx heeft achtergelaten t.a.v. de nieuwe maatschappij.

Hangt dit misschien samen met het feit dat ook zijn eigen werk onder het 'kritisch' oog van de meester door moest voor het goed werd bevonden?

Tallose malen wordt op hem aangedrongen nu eens haast te maken met de publikatie van een reeds lang aangekondigd geschrift. Engels moet hem voortdurend op de huid zitten om iets uit zijn handen los te krijgen. Dat had zeker ook iets te maken met zijn wijde belangstellingssfeer en ongeordend bestaan. Maar ook, zo meen ik, met zijn eigen kritische geest welke hem nauwelijks toestond eigen producten uit handen te geven zeker niet wanneer daar 'oplossingen'

mee werden aangegeven. Want juist daarop had zijn kritiek zich het meest geconcentreerd, op de filosofen die vanuit hun studeerkamer de wereld wel eens zouden gaan vertellen welk 'ideaal' zij moesten gaan volgen om gelukkig te worden.

Ook zijn medestrijders voor een communistisch ideaal had hij vaak ditzelfde verwijt gemaakt, hen uitmakend voor communistische utopisten. Welnu na een zodanige kritiek, vaak vlijmscherp en ook, dat moet toch wel even gezegd worden, vaak terecht valt het niet mee om nu zelf met iets beters te komen, als hij dat al gewild zou hebben. Want aan het einde van Engel's leven, na de dood van Karl Marx, zegt deze nog in een interview; „Maar wij hebben geen einddoel. Wij geloven in het evolutionisme, wij zijn niet van plan de mensheid definitieve wetten voor te schrijven. Vooropgezette meningen met betrekking tot de organisatie in bijzondereheden van de toekomstige maatschappij? Daarvan is bij ons geen sprake.”

In hoeverre Engels hier de mening van Marx verkondigt is een probleem apart, mijn bedoeling was alleen te laten zien dat op de vraag, die als vanzelf alle kritiek volgt, wat nu verder, Marx nauwelijks heeft kunnen of willen ingaan.

Samenvattend kan worden gesteld dat voor Marx de kritiek het middel bij uitstek was om de bestaande maatschappelijke structuur in al zijn rottigheid bloot te leggen, daarmee een bewustwordingsproces te bevorderen welke op haar beurt zou leiden tot de revolutie die aan alle ongelijkheid een einde zou maken.

Maar ditzelfde wapen heeft ook bij hem twee kanten op gesneden, zijn eigen pogingen om betere alternatieven aan te dragen werden erdoor onmogelijk gemaakt. Evenzo de plannen van zijn medestrijders, die nooit genade vonden in zijn ogen.

Juist omdat zijn verwachtingen van de mens zo hoog gespannen waren, werd elk idee daaraan onderworpen en viel ten prooi aan de verzengende kracht van zijn kritiek, ook, zo meen ik, de ideeën van hemzelf. Er zit voor ons een les in zijn geschiedenis, daarover hopelijk een volgende keer.

(wordt vervolgd)

Wegens vakantie

is het adres van de Leden-administratie tot 28 oktober gesloten.

KON. WILHELMINALAAN 38 - 3956 TD LEERSUM

Moderne wereldgelijkvormigheid ⁽¹⁾

Na mijn laatste verhuizing vond ik de volgende rede voor de Dies van Hendrik de Cock, gehouden te Groningen, 9 October 1964. Afgezien van de gedateerde voorbeelden geloof ik, dat de inhoud ook vandaag nog betekenis heeft. Daarom ben ik zo vrij het geheel aan u voor te zetten in enkele weken.

Mijnheer de Praetor, Dames en Heren,

Uw dies loopt naar zijn eind. De zon is al ondergegaan. En als u nu een verhaal over „moderne wereldgelijkvormigheid”, op de late avond, beschouwen wilt als een overtoollig souper na een culinaire dag, dan haast ik mij u gerust te stellen.

Het wordt namelijk geen souper, wat ik u ga bieden. Het blijft over het algemeen licht verteerbaar — al moge het gebodene tevens voedzaam, smakelijk, gezond, vitaminenrijk, goed en niet duur zijn. En bovendien: wordt er ooit een beroep gedaan op uw verteringsorganen, dan vlei ik me met de hoop dat het intelligente deel van de natie juist 's avonds na tien helder is.

Veel liever had ik tot u gesproken over muziek, bijzonder de kerkmuziek. Maar ik vrees dat dit onderwerp, serieus beschouwd, vandaag geen voldoende klankbodem onder ons ontmoet. Het spreekwoord zegt: wo man singt dort lass Dich ruhig nieder, böse Menschen haben keine Lieder. De omkering van dit thema zou kunnen luiden: wanneer de vrede en aangename rust uit onze kerken wijken, dan blijft er van kerkzang weinig over.

Ik geef toe dat er enige moed voor nodig is, om de zaken zo te stellen. Zeg éénmaal dat het aan onze gezichten te zien is, dat het aan onze kerkzang te horen is, hoe hard wij voor elkander zijn . . . en van heinde en ver sleept men brandhout voor de onverlaat aan; dit om te bewijzen, dat wij volstrekt niet hard voor elkaar zijn.

En daarom: voordat wij met elkaar de kerkmuziek verder gaan opbouwen, zullen wij — geloof ik — met elkaar de *klankbodem* voor die kerkmuziek moeten herstellen. Onze böse Menschen moeten met de geest der zachtmoedigheid worden terechtgeholpen. Onze liederen komen dan van zelf wel terug. En ik vraag uw welwillend gehoor, uw christelijke medewerking: om het *klimaat* in onze kerken aanzienlijk te veranderen.

—o—

De oorzaak van dat bedorven klimaat — ik heb het in mijn titel al gesteld — ligt naar mijn overtuiging alleen in de moderne wereldgelijkvormigheid, waarin onze kerken zijn verzeild en verziekt. De griezelige ernst, waarmee in onze kringen alle problemen worden besprongen, kan er een waarschuwing voor zijn: dat wij op een verkeerde weg gaan. De humor is zoek. Achter elke kwinkslag wordt iets gezocht. Gezonde twijfel aan de juiste redactie van een belijdenisdetail wordt aangezien voor een ernstige afwijking in de leer. De kerkelijke spelregels worden aangeduid als onze „eden”, als een „accord van samenleving”. Als een predikant wenst te tornen aan een zinnetje uit de drie formulieren, wordt hem woordbreuk verweten. En al de dodelijke ernst waarmee heilige huisjes worden verdedigd, al de zwaartillende leuzen, al de banvloeken die niet van de lucht zijn — ze roepen de overtuiging op: dat deze ernst camouflage is voor iets geheel anders: voor een moderne soort wereldgelijkvormigheid!

Dat is een ernstige bewering, die wel bewaarheid mag worden. Alweer ernst? U houdt niet van ernst? U houdt meer van grapjes? Ik ook. Maar een wijs man heeft eens gezegd, dat een grappig leven alleen wil opbloeien op een ondergrond van ernst. En daarom kunnen wij de ernst niet geheel missen in ons leven. Mits we die zoveel mogelijk voor de binnenkamer bewaren. Ik ben hier niet om u op te roepen tot de beroemde „laatste ernst”. Integendeel, ik geloof dat het voldoende is om tijdig ernst van ons leven te maken, en dat het dan „op het laatst” wel zal loslopen.

Maar ik wil proberen met u het klimaat in onze kerken te peilen. Daartoe zal ik wel enige voorbeelden moeten opsommen. Zonder enig ver-

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

In de kerker

Dat was al eens eerder gebeurd, naar aanleiding van Jeremia's zgn. tempelprediking (Jer. 26). Toen hadden de vorsten Jeremia de hand boven het hoofd gehouden, hem beschermd tegen de eis tot doodstraf van de kant van de priesters en profeten en hem vrijgesproken. Maar nu waren de vorsten hem niet meer zo welgezind. Toen Jeremia predikte: „Bekeert u, want anders zal Jahweh zowel de stad als de tempel verwoesten”, konden ze dat nog wel tolereren in de **situatie van vrede**, die er toen nog was. Maar nu Jeremia in een **oorlogssituatie** de mensen openlijk opriep Jeruzalem te verlaten en over te lopen naar de vijanden, lag de zaak anders. Dat kon niet getolereerd worden. Een dergelijke prediking en een dergelijk voorbeeld van de profeet zelf konden ze nu niet gedogen. Het maakte hen kwaad. Begreep die man

dan niet, dat zijn prediking funest was? Drong het niet tot hem door, dat hij tweedracht en twijfel zaaide in een situatie waarin alle handen in een geslagen moesten worden? Dat moest nu maar eens afgelopen zijn. Het was te riskant hem zijn gang te laten gaan. Hij moest maar eens hard worden aangepakt.

En zo gebeurde het, dat Jeremia een pak stokslagen ontving en werd opgesloten in een onderaards gewelf in het huis van Jonathan, de schrijver, dat als kerker gebruikt werd. Daar zou hij een hele tijd opgesloten blijven.

Vooroordelen

Het is griezelig te zien, hoe mensen een ander verkeerd kunnen beoordelen en hem op grond daarvan kunnen veroordelen. Jeremia kon nog zo nadrukkelijk verklaren dat hij niet naar de Babyloniërs wilde overlopen en alleen maar even naar Anathoth heen en weer wilde voor een erfeniskwestie, het maakte geen enkele indruk op de vorsten. Dat is een doorzichtige smoes, zeiden ze. De werkelijke reden voor zijn vertrek uit Jeruzalem is zo duidelijk, dat niemand eraan voorbij kan zien en eraan kan twijfelen.

Natuurlijk had het er ook alle schijn van, dat Jeremia wilde overlopen naar de vijand. Dat is zonder meer waar. Als iemand daartoe publiekelijk heeft opgeroepen en dan zelf de stad uitgaat, ligt de conclusie gewoon voor de hand, dat hij aan zijn eigen oproep gehoor geeft. Ik denk dat iedereen tot die gevolgtrekking zou komen.

Toch was dat niet Jeremia's bedoeling. Zijn ontkenning was geen smoesje. Hij wilde echt alleen maar naar Anathoth heen en weer. Dat was de waarheid. Maar Jeria en de vorsten konden dat niet geloven, omdat ze van een vooroordeel uitgingen. Daar paste Jeremia's verklaring niet in. En daarom verwierpen ze die als een smoes.

Zo kunnen ook wij gemakkelijk mensen veroordelen op grond van een vooroordeel. Dan hebben we ons een beeld van iemand gevormd en passen we alles wat hij doet en zegt in het kader van het beeld dat wij van hem hebben. Wat daar niet in past, verwaarlozen we. We laten dat links liggen en houden er geen rekening mee. Dan denken we dat we hem helemaal door hebben en precies zijn drijfveren en motieven kennen. Maar de man zelf kan zich in onze beoordeling helemaal niet herkennen en moet zeggen: jullie begrij-

pen niets van me. Jullie interpreteren wat ik doe helemaal verkeerd. Voor onszelf kunnen we alles precies op een rijtje zetten en klopt het allemaal als een bus. Maar toch zitten we ernaast.

Dat komt omdat we uitgaan van het beeld dat wij ons van hem gevormd hebben en niet van wat hijzelf zegt over zijn drijfveren en motieven. En dan kan het niet anders of we gaan hem onrecht aandoen en hem in een vakje, een kerker, stoppen waar hij niet thuishoort.

Elkaar serieus nemen

Toch zou dat juist in de gemeente van Christus niet mogen voorkomen. In de gemeente behoren we elkaar niet te veroordelen op grond van het beeld dat we ons van elkaar gevormd hebben en ook niet op grond van onze interpretatie van bepaalde daden en feiten. Daar moesten we nu juist elkaars verklaring en toelichting serieus nemen. Wanneer Jeria dat gedaan had, zou hij Jeremia niet in een vakje geduwd hebben, waar hij dacht dat de profeet thuis hoorde en hem niet gearresteerd hebben. In de gemeente zullen we elkaars woord serieus moeten nemen en niet bij voorbaat in twijfel mogen trekken omdat

band — althans zonder logisch verband misschien. En u weet nu wel zoveel van mij af, dat u terdege moet oppassen. U moogt niet alles geloven wat ik zeg. Niet omdat ik een valse profeet ben, want ik ben heel geen profeet — laat staan een valse. Maar omdat u altijd kritisch moet luisteren: onverschillig of uw spreker in de kolommen van ons aller Gezinsblad parasseert — dan wel of men zo nu en dan de kerkelijke goot met hem aandwelt. U moet altijd nagaan: zijn deze dingen alzo?

—o—

Eerst een vraag: kennen wij nog zelfcritiek? Kennen wij nog zelfspot? Of nemen wij onszelf ook al zo grondeloos serieus als de kerkelijke affaires om ons heen? Staan wij wel eens voor een serieuze lachspiegel?

Toen ik, pas verloofd met een hervormd meisje, aan een hervormde predikant het bekende probleem van alle gemengde paren voorlegde: wat is eigenlijk het verschil tussen gereformeerd en hervormd?, kreeg ik de les van mijn leven.

De vriendelijke man dacht namelijk een ogenblik na. Toen antwoordde hij: de overeenkomst tussen gereformeerd en hervormd is, dat beiden zondaars zijn. Het verschil is dat de hervormden dit wel willen weten — de gereformeerden niet!

Als u licht, licht u zichzelf uit. Dan neemt u zichzelf niet serieus. En dat kan erg gezond zijn.

Zo zit dat ook met het beroemde „zien van de kerk”. Hebt u het juiste gezicht op de kerk? Ziet u de kerk? Heeft uw buurman eigenlijk wel de echte kijk op de kerk? Weet hij er iets van? Ziet uw predikant de kerk wel? En hoe zit dat met uw kerkeraad eigenlijk?

Er wordt onder ons eindeloos gepraat en geschreven over de kerk. Men zou er ziek van worden. Maar over het Hoofd der Kerk — de belangrijkste factor zou je zeggen — hoor je niets.

Is dat niet een beetje dwaas? We willen „de kerk zien”, en als we dan een portret in handen krijgen turen we op de nagels van onze tenen — in plaats van naar het Hoofd. We vergeten, dat elk lichaam een hoofd heeft, en dat dit Hoofd vriendelijke ogen heeft, die alles zien; een werkzame neus, die onze gebeden proeft; open oren, die naar ons luisteren; een krachtige mond, die grote dingen spreekt. Als wij dat Hoofd niet aanzien, kan dat Hoofd ons niet aanzien. Dan stranden al onze fanatieke pogingen

om „de kerk te zien” — in een onmatige verering van de kerk-zonder-haar-Hoofd; dan vervallen wij tot verafgoding van onze kerkelijke organisatie, welke — los van haar Hoofd — niet meer dan een stukje wereld is geworden.

Ik wil stellen dat we die weg zijn opgegaan. De kerk wordt overgewaardeerd ten koste van de Koning der kerk. Ik geef toe, dat we met deze afgoderij niet de slechtste keus maakten: niets ter wereld staat dichterbij de Heiland dan zijn kerk. Maar de kerk is en blijft een deel van de schepping Gods. Wie haar als laatste doel van zijn leven ziet, schiet juist te kort voor de eeuwigheid. Want niet de kerk maakt ons zalig — maar Jezus Christus, haar Hoofd.

We bevinden ons op de weg, die de Joden na de ballingschap ook bewandelden. Het zweren bij de tempel gold als hun laatste eed. De dreiging dat de tempel zou worden afgebroken was genoeg voor een doodvonnis. De term „de tempel des Heeren, bis bis” werd een bezweringsformule. In Rome wordt een gevelsteen van de verwoeste tempel bewaard, waarop ieder met de dood werd bedreigd, die de voorhof van de tempel onwettig binnentrad.

De Joden wisten wat ze deden. Ze verafgoodden niet de zon, de maan, de natuurkrachten en de vruchtbaarheid; ze kozen als afgod het hoogste uit de schepping: de tempel. Ze stonden kwalitatief hoger dan de heidenen; maar ze stonden op dezelfde bodem, en waren hierin der wereld gelijkvormig. Dát was het, wat de Heiland hun trachtte duidelijk te maken.

Maar mogen we de kerk dan niet liefhebben? Er staat geschreven dat de kerk ons aller moeder is; en onze moeder moeten we toch eren en liefhebben? — Zeker, natuurlijk. Maar wanneer we zó aan moeders rokken hangen, dat we Vader niet meer zien; of wanneer we ons achter moeders rokken verschuilen voor Vader; dan bewerken wij een verwijdering tussen moeder en Vader. En dat is altijd ongezond — vooral voor kinderen.

Ik wil nu enige losse opmerkingen ten beste geven over:

- de wereld,
- de wereldgelijkvormigheid,
- en in hoeverre onze kerken bezig zijn der wereld gelijkvormig te worden.

(wordt vervolgd)

loop over naar de Chaldeeën. Maar dat kwam niet voort uit sympathie voor de Babyloniërs en evenmin uit aversie tegen Israël en Jeruzalem, maar uit gehoorzaamheid aan Jahweh.

Jahweh serieus nemen

Jeremia nam Jahweh en zijn oordeels-aankondiging serieus. En als Jahweh en zijn Woord je drijven en beheersen, verliezen menselijke maatstaven en bindingen hun absolute waarde.

Christus zegt: wie niet haat zijn vader en moeder en vrouw en kinderen en zelfs zijn eigen leven niet haat, kan mijn discipel niet zijn (Luc. 14 : 26). We mogen aan dat rijtje ook toevoegen: het vaderland. Waar Jahweh en Christus allesbeheersend worden, worden menselijke samenlevingsverbanden gerelativeerd. Die zijn dan niet meer maatgevend en doorslaggevend.

Natuurlijk wordt je dat door degenen die deze verbanden wel maatgevend vinden, niet in dank afgenomen. Jeremia ondervond dat aan den lijve: hij werd in een onderaardse kerker geworpen. En Christus heeft gezegd: ge zult door allen gehaat worden om mijns Naams wil. Wie vanuit zijn verbondenheid met Christus de absolute waarde en de dwingende claim

van die menselijke verbanden doorbreekt, moet daar maar op rekenen. Hij wordt niet geaccepteerd, maar buitengesloten, in een vakje geduwd en soms zelfs in een cel opgesloten. En dan komt het op volharding aan. Want wie volhardt tot het einde, zal behouden worden.

JEREMIA 37 : 17-38 : 13 en 39 : 15-18

Onderhoud met de koning

De keldergewelven onder het huis van Jonathan, de schrijver, vormden niet een van de plezierigste gevangnissen. Jeremia had het er niet gemakkelijk. Hij zat er volkomen geïsoleerd, had met niemand contact, kreeg niet voldoende voedsel en er was voor hem geen enkele mogelijkheid om iets te doen. Hij kon zelfs geen zakjes plakken. Kortom: hij zat er in volkomen onmenselijke omstandigheden.

Toen Jeremia daar al geruime tijd gezeten had, werd hij door koning Zedekia ontboden in zijn paleis. Jeremia wist niet wat hem boven het hoofd hing, toen hij door een paleiswachter uit de kerker gehaald werd

en werd meegenomen naar het paleis. Maar alleen al het feit, dat hij uit dat vunzige hol gehaald werd en een eindje kon lopen en de hemel en de zon weer zag en andere mensen, dat was gewoon een belevenis voor hem.

Jeremia wordt bij de koning gebracht voor een onderhoud onder vier ogen. Zedekia blijkt niet volkomen onverschillig te staan tegenover Jeremia en tegenover Gods Woord. Hij wil het graag van Jeremia horen. Natuurlijk in de hoop dat het voor hem gunstig zal zijn en zal spreken van bevrijding. Zedekia snakt naar wat perspectief. Hij is niet iemand die zich in volmaakte onverschilligheid niets meer van Jahweh aantrekt. Hij is niet los van Jahweh en zijn Woord. Hij beseft nog wel, dat de toekomst, het leven van hemzelf en van zijn volk, van Jahweh afhanke-lijk is. Maar de zuigkracht van zijn omgeving, van de tijdgeest en van zijn adviseurs zijn hem te sterk. Hij komt niet tot een radicale keuze voor Jahweh. Hij laat zich niet door Hem beheersen. Hij wil eigenlijk de kool en de geit sparen. Daardoor wordt hij heen en weer geslingerd. Af en toe doet hij een paar schuchtere stappen in de richting van Jahweh, maar hij zet niet door. En zo gaat hij al aarzelend zijn ondergang tegemoet.

het afwijkt van wat we verwacht hadden.

Maar komt het dan nooit voor, dat broeders een verklaring van hun daden en van hun optreden geven, die niet betrouwbaar is? Kan het dan niet eens zo zijn, dat mijn beeld van hen wel juist is, ondanks al hun beweringen van het tegendeel?

Ja, helaas komt dat voor. En daar komen we dan op een of andere manier wel achter. Dat gaat wel blijken. Maar uitgangspunt voor ons moet zijn, dat we onze broeders en zusters serieus nemen, dat we hun woord aanvaarden en hen niet bij voorbaat in een hokje duwen.

Dat elkaar in een hokje duwen is wel erg verleidelijk. Dat was het ook voor Jeria en de vorsten. Hun interpretatie van Jeremia's vertrek uit Jeruzalem paste zo goed in het patroon, het plaatje, dat men van hem had. Maar ook dat was er naast. Jeremia was geen landverrader. Hij zei wel:

Weerzien in verrassing

Van de dichter Wicher Triemstra, die nog niet zo lang geleden debuteerde met de bundel „transcriptief”, zijn in korte tijd twee nieuwe gedichtenbundels van de pers gekomen. De eerste heeft als titel „over en weer”, de tweede „tussen jou en nee”.

Daar zullen zij die genoten hebben — en nog vaak genieten — van Triemstra's gedichten uit „transcriptief” biezonder blij mee zijn.

Ik schreef opzettelijk „en nog vaak genieten” omdat de woordkunst van deze begenadigde woordkunstenaar vraagt om herhaalde lezing. Want telkens ontdek je iets nieuws, bijna bij iedere lezing onderga je de verrassing van het: hé, dat had ik er nog niet in gelezen.

Het fijnst is dat, als je met anderen deze gedichten leest. Ik heb dat meer dan eens bij goede vrienden gedaan en dat waren echt fijne avonden.

Wiecher Triemstra heeft nl. de kostelijke gave veel te zeggen en heel veel te suggereren met zeer weinig woorden. En om daar volop van te genieten moet je met meerderen zijn. Dan geeft ieder door wat hij of zij er ook nog in hoort en wordt het werkelijk een feest.

Nu maar eerst een gedicht uit „over en weer”.

dichtwerkwoorddienst

de woorden zetten
naar je hand
en dan gedwee
uit handen geven

de taal bedwingen
met je zinnen
en zinrijk rijken
aan wie zint

de nood vervoegen
tot een deugd
en zelf beheerst
de noodzaak dienen

Eerst even letten op de titel. „Dichtwerk” dat is niet alleen het werk van een dichter, het woord suggereert ook het helen van een scheur, het herstellen van iets dat stuk is.

„Werkwoord” doet denken aan aktiviteit en „woorddienst” aan de verkondiging in de Gemeente. Als je nu het hele woord herleest en je bedenkt erbij dat de dichter „dienaar des Woords” is, dan wekt dit opschrift al een stroom van gedachten.

En dan het gedicht.

De woorden naar je hand zetten, daar proef ik iets in van, ze zo gebruiken dat je er mee werken kunt. Ze dwingen naar een bepaalde duidelijkheid. En als dat zo goed mogelijk is gedaan en de woorden doorgeven wat je bedoelt, als ze gedwee zijn, dan uit handen geven. Ze niet voor jezelf houden maar aan anderen doorgeven, die er dan verder de verantwoordelijkheid voor dragen.

Ik laat de bespreking van de rest van het gedicht nu maar rusten, het gaat me er alleen om u iets te laten voelen van wat Triemstra met enkele woorden al te zeggen weet.

Dat is ook weer het opvallende in dit advent-gedicht.

oudtestamentisch

de rook en damp
boven de tempel
die ras verdwijnt
verspreidt de geur
van het Lam

al maakt de walm
van brandend vlees
het je tot stikkens
toe benauwd
bij elke slachting
tot de dood
ruik je temeer
het leven

de verzoening
zitin de lucht

Tot slot nog één gedicht uit de bundel „over en weer”.

in memoriam

het drukke leven is
nu nog onvoltooid
verleden tijd
want in Gods schema
is de dood geen punt

het wachtwoord wordt
gebiedenderwijs
een werkwoordsvorm
eeuwig vervoegd in de
voltooid tegenwoordig
toekomstige rust

En nu iets over de tweede bundel. Die heeft, anders dan „over en weer”, maar één thema. Dat is de liefde. De bundel is een liefdesverklaring, een hooglied van liefde. Hij begint met:

aanhaltend

woord en gebaar
reken elkaar
in de taalgift
van dit taalschrift

want het woord verbeeldt
wat mijn hand omspeelt
en het gebaar vertaalt
wat mijn mond aanhaalt

En de bundel eindigt met:

epiloog

eens breekt het laatste woord
mij bij de handen af
maar wil ik
hoe dan ook
toch tot je blijven spreken

ontcijfer dus
met desnoods dichtgeknepen
ogen
het beeldschrift dat ik
in het leven heb gekrast

Tussen deze twee gedichten staan er 36 die verrassend fijn en uiterst gevoelig getuigen van zijn grote liefde.

Ik geef er nog enkele door om u er alvast iets van te laten proeven.

overgave

jij doet me
de liefde
aan de hand

jij werpt me
het geluk
voor de voet

jij brengt me
de lust
voor het oog

jij geeft me
het leven
in de mond

jij legt me
het hart
op de tong

Tot slot het titelgedicht:

tussen jou en nee

je bent geknipt
voor mij
gepunt en gebogen
tot een lijnenspel
der verbeelding

jij overkomt me
nu steeds
je bent overwegend
in mijn gedachten

ik heb geen keus
dan tusen jou en nee

Voor hen die van deze dichtkunst zijn gaan houden, zal de aanschaf van de, bij Oosterbaan & Le Cointre b.v. te Goes uitgegeven, bundels een feestelijk gebeuren zijn.

terloops.....

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

In memoriam en verloren zoon

WILLEM heeft tenslotte toch nog de voorpagina van de krant gehaald. U herinnert zich hem wellicht niet meer. Een hele tijd geleden schreef ik iets over hem: een jongen van 17 jaar die ik ontmoette en die me z'n levensverhaal vertelde. Een jongen — ik noemde hem Kees maar hij heette eigenlijk Willem — uit de vrijgemaakte kerken, of hij „binnen” of „buiten” was wist hij niet en wie zal hem dat kwalijk nemen? Hij stak een stick op en daardoor begon het gesprek eigenlijk. Ik gaf zijn verhaal in eigen woorden door en wil er nu iets uit overnemen:

„Wat ik precies gebruik?

Och, van alles: L.S.D., cocaïne, och waarom zou ik het allemaal noemen, U zult het toch wel weten.

U wilt weten, hoe lang ik al drugs gebruik. Och, dat is drie jaar geleden al begonnen (let er even op, de jongen is nu 17!). M'n ouders wisten er toen niets van en ik ging zondags mee naar de kerk. 'k Vond het soms wel mooi, maar op een gegeven moment wilde ik niet meer. In die tijd kwamen ze er ook achter dat ik drugs gebruikte. Ze waren vreselijk kwaad. M'n vader heeft me geslagen, ze hebben me opgesloten. 'k Ben toen weggelopen. Bijna 1 jaar later hebben ze me gevonden. 'k Ben toen een paar maanden thuis geweest. Toen ben ik weer weggegaan. Ze hebben er zich bij neergelegd, denk ik.

—o—

Oud zal ik niet worden, misschien haal ik de 25. Dan ben ik dood... Dood... M'n moeder zei vroeger altijd: „als je dood gaat, ga je naar de hemel”. Nu, daar reken ik dan maar op. 't Lijkt me wel leuk,

dan ben ik van een boel rotti-
heid af.
U denkt, dat ik niet naar de
hemel ga?
O, U bedoelt: als ik zo doorga
kom ik er niet. Ja maar, die ver-
loren zoon dan uit de gelijkenis.
Die haalde ook een boel smerig-
heid uit, maar toen hij terugging
naar zijn vader, stond die op hem
te wachten. Of niet soms?

—o—

Die vader van die verloren zoon,
stond toch maar te wachten.
Of niet soms? Zou die ook op mij
wachten? Als ik echt anders zou
willen, weer zou gaan bidden...
vroeger kon ik erg goed bidden,
vooral als we kerkje speelden."

WILLEM is gestorven, hij heeft de
25 jaar niet gehaald. Hij werd
19 jaar oud en hij stierf in een tram-
stel van lijn 24 in de Van Wou-
straat te Amsterdam aan een over-
dosis heroïne.

Na dat gesprek zag ik hem nooit
meer, ik was hem eigenlijk al verge-
ten. En toen stond opeens zijn naam
in de krant met de achternaam vol-
uit er bij. Meestal staan er maar een
paar letters in dergelijke berichten.
Deze keer niet. Niet „W.W.”, maar
„Willem W...”.

Daar schrik je dan van, het geeft je
een leeg gevoel.

O, ik weet wel dat zulke jongens bij-
na niet te helpen zijn, maar komt dat
ook niet voor een deel door onze bur-
gerlijke braafheid?

Ik wil ter herinnering aan Willem en
als een aanklacht aan onze onmense-
lijke laksheid overnemen een gedicht
van Mevr. E. IJskes-Kooger (Uit:
„Als glas in de zon”):

Op vrijdag 27 oktober a.s. zal het 25 jaar geleden zijn, dat wij in het
huwelijk traden.

De Here dankbaar voor het vele goede, dat Hij ons in die tijd geschon-
ken heeft, willen wij deze dag graag gedenken met familie, vrienden en
kennissen.

Wij stellen ons voor daartoe een receptie te geven op **donderdag 26
oktober** a.s. vanaf 8 uur 's avonds in „De Zaaier”, Dorpsweg 38,
IJsselmuiden.

H. D. Doorenbos
S. Doorenbos-Schrijver

IJsselmuiden, Tichlerstraat 5

Opdat zij uw goede werken mogen zien

Ik heb vergaderd
Jij hebt vergaderd
Hij heeft vergaderd
Wij hebben vergaderd
Zij hebben vergaderd
't Heeft allemaal nogal wat tijd
genomen
En we zijn nog niet tot elkaar
gekomen.

Ik heb gesproken
Jij hebt gesproken
Hij heeft gesproken
Wij hebben gesproken
Zij hebben gesproken
't Gaf allemaal niet veel, 't liep uit
op vitten
Terwijl er toch veel tijd in was
gaan zitten.

En in de tijd dat A nog aldoor praatte
En B daarop het woord nog even
vroeg
Ging er een oude broeder door
de straten
En praatte met een meisje in de kroeg.
En op 't moment dat de vergaard'ring
sloot
Hielp hij een mens, hielp hij een
mens in nood.

MET Willem hoeven we niet meer
te praten. Hij is inmiddels be-
graven en het zal misschien wel niet
erg druk zijn geweest op het kerkhof:
geen sprekers met woorden van lof.
Ik weet het niet, maar ik denk dat
maar.

En straks gaat ook het graf van Wil-
lem weer open.

Dan zal God Zijn oordeel over Wil-
lem uitspreken. Wij hoeven dat niet
te doen.

Misschien kijkt God dan langs Wil-
lem heen mij wel aan of U of een
ander? Misschien moeten we dan wel
antwoord geven op een pijnlijke
vraag: Waarom hebben jullie Willem
niet te eten gegeven, hebben jullie
hem niet gekleed, hebben jullie hem
niet gehuisvest, hebben jullie hem in
de gevangenis niet opgezocht (Matth.
25)?

En wat zullen we dan antwoorden?
Dat we het zo druk hadden met ver-
gaderen?

Jonge man, 32 jaar,

zoekt

kennismaking

met jonge vrouw of meisje

voor in de toekomst een hu-
welijk op te bouwen.

Leeftijd 30-37 jaar.

Brieven met foto op erewoord
retour.

Brieven als reactie op de advertentie
opzenden aan Bureau Opbouw, onder nr.
2010, Nootgedacht 3, Zeist.

kerknieuws

Beroepen te Kampen: Ds W. J. van
der Linden te Heerenveen.

Afscheid ds J. Kranenburg — Ds. J.
Kranenburg, aan wie per 1 oktober
j.l. op zijn verzoek om gezondheids-
redenen eervol emeritaat werd ver-
leend, nam in de middagdienst van
1 oktober j.l. afscheid van de ge-
meente te Groningen met een preek
over Openb. 21:5 „En Hij, Die op
de troon gezeten is, zeide: Zie, Ik
maak alle dingen nieuw.”

Aan de dienst werd medegewerkt
door de zanggroep „Devotion” en
JoAnn van Seventer en Tinie Boon-
stra, zang.

In deze dienst, waarvoor ook van
buiten de eigen gemeente grote be-
langstelling bestond, waren aanwezig
afgevaardigden van de Chr. Geref.
kerk te Groningen en van alle kerken
uit de regio Noord. Namens de laat-
ste voerde het woord br E. E. Boon-
stra uit Haren; namens de kerkeraad
en gemeente sprak br H. Bulthuis.

In een gezellig samenzijn na de
dienst, waarin gezamenlijk een maal-
tijd gebruikt werd, werden Ds en
mevrouw Kranenburg enkele cadeaus
aangeboden, waarvoor Ds Kranen-
burg op zijn eigen humoristische
wijze dank bracht.

Het samenzijn was zeer geslaagd en
stond in het teken van de dankbaar-
heid jegens de Here God, die de ge-
meente van Groningen in de afgelo-
pen jaren rijk gezegend heeft.

Ds en mevr. Kranenburg hebben zich
inmiddels in Rolde (Dr.) gevestigd;
Volmachtenlaan 10, tel. 05924-2318.

Kennismakingsdag Utrecht — Spe-
ciaal voor alle mensen in de leeftijd
van 18 tot 28 jaar die (pas) in Utrecht
zijn komen wonen, werken en/of stu-
deren, organiseert de woensdag-
avond-koffiebar een kennismakings-
dag op zaterdag 28 oktober. Deze dag
zal plaatsvinden in het jeugdhonk
van de Jeruzalemkerk, Troosterlaan
65, Utrecht (Tuindorp-Oost).

Om 16.00 uur beginnen we met thee
en cake en dan een kennismakings-
toestand met een ludieke en creatieve
inhoud. Daarna fondue. Na de kof-
fie is er nog een gezellig feest.

Voor opgave graag even bellen (tus-
sen 18.00 en 20.00 uur) of schrijven
naar Gardien Bakker, Mozartlaan 30,
Utrecht, tel. 030-936804 en dit dan
vóór dinsdag 24 oktober.

Voor die mensen die buiten de stad
Utrecht wonen, kunnen eventueel
slaapplaatsen geregeld worden. Geef
dit dan ook even door aan Gardien.
Tot ziens op zaterdag 28 oktober!!!

GEREFORMEERDE KERK VRIJGEMAAKT VAN CURAÇAO FINANCIEEL OVERZICHT 1977 TOT EN MET OPHEFFING

BALANS PER 31 DECEMBER 1977

AKTIVA		PASSIVA (eigen vermogen)	
Geldmiddelen	f 14.863,37	Saldo 31-12-1976	f 22.234,—
Gebouw	„ 8.000,—	nadelig saldo 1977	„ 517,13
	<u>f 22.863,37</u>	Schulden	f 21.716,87
			„ 1.146,50
			<u>f 22.863,37</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN 1977

BATEN		LASTEN	
Vaste vrijwillige bijdragen	f 2.811,50	Kosten dominee	f 2.885,90
Rente	„ 568,33	Onderhoud gebouw	„ 304,—
		Prekenseris	„ 161,90
		H.A. en scribaat	„ 37,80
		Elektra en water	„ 41,82
		Diversen	„ 355,04
		Verzekeringen	„ 110,50
Nadelig saldo	„ 517,13		<u>f 3.896,96</u>
	<u>f 3.896,96</u>		

Ontvangen en afgedragen collecten in 1977

Aktie Pida Pan	8 f 441,—
Opleiding Dienst des Woords	2 „ 81,—
Iglesia Evangelika	7 „ 345,—
Zending Soemba	2 „ 142,—
St. Buitenlandse Chr.	3 „ 90,—
Zending Spanje	2 „ 92,—
Gideons Curaçao	2 „ 65,—
Ant. Bijgelgen.	1 „ 85,—
	<u>27 f 1.341,—</u>

Verdeling eigen vermogen

Iglesia Evangelika (gebouw)	f 8.000,—
Diakonie Iglesia Evangelika	„ 3.095,—
Vertaalwerk Igl. Evangelika	„ 2.080,—
Trans World Radio	„ 1.343,—
Radio Victoria	„ 746,—
Zending Spanje	„ 1.659,—
Zending Soemba	„ 786,—
St. Steun aan Buitenlandse Chr.	„ 1.545,—
Opleiding Dienst des Woords	„ 542,—
Gideons Curaçao	„ 1.420,—
Ant. Bijgelgenootschap	„ 500,87
	<u>f 21.716,87</u>

N.B. gebouw met bijbehorend terrein.

De bewijsstukken van alle transacties liggen voor iedere belangstellende ter inzage bij de archiefbewarende kerk (br. D. Smits, Koekoekstraat 25, Vlaardingen, Ned.). Het gebouw werd op 14 juli 1978 via notaris G. C. A. Smeets geschonken aan de Iglesia Evangelika.

Aldus gedaan te Curaçao, 12 augustus 1978
R. Kooistra, praeses E. R. de Haan, scriba

Belangstelling voor Bunyans Christenreis bewijs van nostalgie?

Lees het weekblad **KERKNIEUWS** nieuwe stijl.
Wie zich voor een jaar abonneert ontvangt de nummers vanaf
1 oktober gratis zolang de voorraad strekt.

Vraag proefnummer antwoordnummer 102, Heerlen. (postzegel overbodig)

Ik abonneer mij op Kerknieuws

naam :

adres :

handtekening :

Op.

Naar lezingen in Amerika, Engeland,
Nrd.-Afrika, Frankrijk, Nederland, Duits-
land, Zwitserland van ir. D. J. Christiaanse

7 SERIES BIJBELSTUDIES

1. De naam boven allen naam, Zoon van
God. Heiland, Middelaar f 5,—
2. 32 Geloofsmannen, via Abel, Noach,
Abraham tot Johannes op Patmos f 4,—
3. Genade en waarheid, Liefde, Genade,
Veiligheid, Vrede, Eenheid f 4,—
4. Veertien brieven van Paulus
begrijpelijke uitleg f 5,—
5. Wat zal het jaar 2000 brengen?
Prophetische studien O en N. Test. f 4,—
6. Gods geheimenissen en hun
onthulling f 3,—
7. Christus in de Psalmen en profeten
128 blz. f 4,—

Alle 7 series tegelijk slechts f 14,—.

NIEUW!!

Lichtend

uitzicht

op morgen

132 blz.

Prijs f 6,—

Alles franco na girostorting 1793613 t.n.v.
Bijbelcursus Oudewater.

HET MIDDEN OOSTEN

Wat gaat er binnenkort met Israël ge-
beuren? Lees daarover. Denken over Is-
raël in de kerk. Door E. W. Hiebendaal,
zéér actueel! Uitgave: De waarheid der
Schriften. Adm. Rotterdam, Stolkstraat
18b, tel. 010-652972.

1e bundel f 5,90, 2e bundel f 3,90, 3e
bundel f 4,50. Giro 346974. Franco thuis.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist.
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
Leersum. Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 39,— per jaar of f 20,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Op-
zeggen uiterlijk tot 15 november

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN

IN DIT BLAD !

Uw vriend in de vreemde

Contact Orgaan
Gereformeerde
Militairen en
Alleenstaanden

Inlichtingen:
H. J. Bosch,
Hekselbrink 83,
Enschede.
Tel. 053-762272

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken en folders
is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”
Nooitgedacht 3 Zeist

allemaal stukjes EO

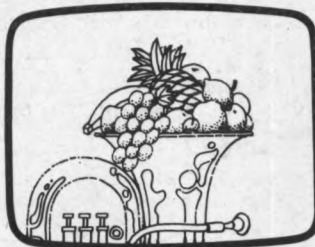
Familieblad "Alpha"

EO - Metterdaad: praktische hulpverlening

Jongerendagen

Musiekevenementen

Manifestaties

Bijbelstudie-projecten

Lektuur, cassettes, video, dia-series

'n tientje is de EO u wel waard!

Goed, u bent het
misschien niet met alle
radio- en t.v.-programma's
van de EO eens. Maar de EO
heeft zoveel facetten. Daar
is er best één bij dat úw sym-
pathie heeft.

De hulpverlening via
"Metterdaad", bijvoorbeeld.
Of de actuele bijbelstudie-
programma's "De Bijbel
Open", met (behalve uitzen-
dingen) boeken, brochures,
dia-series en videotapes.

Of de talrijke mani-
festaties: land- en jongeren-
dagen, musiekevenementen,
jeugdrally's. En niet te ver-
geten: het kleurrijke familie-

blad Alpha. Dat krijgt u
trouwens gratis als u lid
wordt voor een tientje per jaar.
Een tientje is de EO u
toch wel waard!

ik doe méé voor 'n tientje!

☐ Noteer mij als "tientjeslid" en stuur mij gratis het familieblad Alpha (geén programmablad).

☐ Ik word (nog) geen lid, maar wil toch gratis Alpha ontvangen. Stuur mij de

komende maanden geregeld proefnummers.

(Zenden aan: EO, Ant-
woordnummer 80, 1200 VB
Hilversum. Postzegel
niet nodig). Stuur geen geld.
U ontvangt een
acceptgirokaart.

Naam:

Voorletters:

Adres:

Plaats:

Op I

méér dan een omroep